

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ**1. Τι εννοούμε όταν λέμε πως κάθε άτομο είναι μια μοναδική προσωπικότητα;**

Όταν λέμε πως κάθε άτομο είναι μια μοναδική προσωπικότητα εννοούμε πως κάθε άτομο έχει κάποια βιολογικά, πνευματικά και ψυχικά χαρακτηριστικά που δεν παρουσιάζονται αυτούσια σε κάποιο άλλο άτομο. Αυτά τα χαρακτηριστικά συνθέτουν την ταυτότητά του και το διαφοροποιούν από τα άλλα άτομα της ίδιας ομάδας ή άλλων ομάδων.

2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας;

Τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας είναι ότι: α) είναι ένα μεγάλο και οργανωμένο σύνολο ατόμων, β) έχει διάρκεια στο χρόνο και επιβιώνει ανεξάρτητα από το θάνατο κάποιων μελών της, γ) διακρίνεται με βάση την κουλτούρα και τον πολιτισμό που αναπτύσσει.

3. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία;

Η σχέση ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία είναι αμφίδρομη, δηλαδή το άτομο με την προσφορά του και ανάλογα με τις δυνάμεις που διαθέτει συμβάλλει, λίγο ή πολύ, στη διαμόρφωση της κοινωνίας, της δομής και του πολιτισμού της, αλλά και η κοινωνία με τους θεσμούς της διαμορφώνει την προσωπικότητα των μελών της.

4. Νομίζετε πως ευτυχισμένα άτομα κάνουν μια ευτυχισμένη κοινωνία ή μια ευτυχισμένη κοινωνία μπορεί να καταστήσει ευτυχισμένα και τα μέλη της;

Το πρόβλημα αυτό απασχόλησε την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και με βάση τις απαντήσεις που δόθηκαν καλλιεργήθηκαν δύο ιδεώδη, το ατομικιστικό, το οποίο θέτει πάνω από την κοινωνία το άτομο, και το πολιτειακό ή κοινωνικό, το οποίο υποστηρίζει πως η ευτυχία του ατόμου βρίσκεται στην ευτυχία του συνόλου.

Η λογική υποστηρίζει πως ό,τι ισχύει για το όλο πάντα ισχύει για το μέρος, αλλά ό,τι ισχύει για το μέρος δεν ισχύει πάντα για το όλο. Σύμφωνα με αυτό, μια ευτυχισμένη κοινωνία πάντα κάνει ευτυχισμένα και τα μέλη της, ενώ ευτυχισμένα μέλη δε σημαίνουν και ευτυχισμένο όλο. Έτσι, βλέπουμε πως η χώρα μας αποτελείται από πλουσίους, αλλά ως σύνολο είναι φτωχή. Το ατομικιστικό ιδεώδες υποστήριζαν οι σοφιστές, ενώ το κοινωνικό προσωπικότητες όπως ο Σωκράτης, ο Περικλής, ο Σοφοκλής κ.ά.

9 ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και αφού κατανόησες τις έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις. Όπου συναντάς δυσκολία, μπορείς να συμβουλευτείς το αντίστοιχο μάθημα.

1. Ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ πρωτογενών και δευτερογενών ομάδων; Να αναφέρετε παραδείγματα από κάθε κατηγορία.

Οι πρωτογενείς ομάδες συνήθως εμφανίζονται στα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου, είναι ολιγομελείς, τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτές γίνονται αποδεκτά και με τα προτερήματα και τα ελαττώματά τους. Τα μέλη τους δε θεωρούνται μέσο για την επίτευξη κάποιου σκοπού, αλλά είναι αυτοσκοπός, είναι μοναδικά και αναντικατάστατα άτομα, τα οποία αλληλεπιδρούν αυθόρμητα σε επίπεδο συναισθηματικό και προσωπικό, διαμορφώνοντας την προσωπικότητά τους. Τέτοιες ομάδες είναι η οικογένεια και η παρέα.

Αντίθετα, οι δευτερογενείς ομάδες εμφανίζονται αργότερα στη ζωή των ανθρώπων, είναι συνήθως πολυμελείς και η επίδρασή τους περιορίζεται σε ορισμένους τομείς της ζωής. Τα μέλη τους αντικαθίστανται αν δε συμβάλουν στην επίτευξη του κοινού στόχου και θεωρούνται μέσο για την πραγματοποίησή του. Η δράση τους ελέγχεται και ρυθμίζεται από κανόνες και αρχές και η συμμετοχή τους προσδιορίζεται από την ιδιότητά τους ως εργαζομένων ή συμμετεχόντων. Τέτοιες ομάδες είναι τα διάφορα σωματεία, συνδικαλιστικά ή επαγγελματικά, οι οργανισμοί, οι αθλητικές ομάδες (ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης κτλ.), οι εθελοντικές οργανώσεις.

2. Να αναφέρετε δύο παραδείγματα προκαταλήψεων που αναπτύσσονται σήμερα και να προσδιορίσετε τις αρνητικές τους συνέπειες.

Μια αρνητική προκατάληψη είναι ότι «οι αλλοδαποί ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας στη χώρα μας» και πως οι «τοξικομανείς είναι διεφθαρμένοι και επικίνδυνοι τύποι». Συνέπειες των προκαταλήψεων αυτών είναι κυρίως η αντιπάθεια, το μίσος και η απέχθεια που αισθάνεται το κοινωνικό σύνολο γι' αυτούς. Επίσης, μερικές φορές τα συναισθήματα αυτά μετατρέπονται σε πράξεις βίας ενώ ενδέχεται να οδηγήσουν σε άδικη μεταχείριση, σε κοινωνικό αποκλεισμό και σε περιθωριοποίηση αυτών των ομάδων.

Αυτή η στάση υποδηλώνει την απουσία επικοινωνίας, διαλόγου και συνεργασίας και τη μη αξιοποίηση όλου του δυναμικού που διαθέτει μια κοινωνία.

3. Μέσα από το παράδειγμα μιας ομάδας να αναφέρετε τους λόγους ένταξης των ατόμων στην ομάδα και τους λόγους που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη διάλυσή της.

Ας υποθέσουμε πως ένα άτομο θέλει να ενταχθεί σε μια θεατρική

ομάδα. Τα αίτια που θα μπορούσαν να το ωθήσουν στην ένταξη αυτής της ομάδας είναι:

- Η έμφυτη κοινωνικότητα και η θέλησή του να αισθανθεί ότι ανήκει σε μια ομάδα.
- Η επιθυμία του να βοηθήσει στην πραγματοποίηση μιας παράστασης.
- Η ανάγκη για επικοινωνία και η αναζήτηση διεξόδου από τη μοναξιά και το άγχος με την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων.
- Η παρακίνηση από φίλους ή γνωστούς που ήδη συμμετέχουν στην ομάδα.
- Τα συγκεκριμένα ενδιαφέροντά του.
- Η θέλησή του να ενασχοληθεί με τις καλές τέχνες και η ανάγκη απόκτησης ταυτότητας μέσα από την ένταξή του στη θεατρική ομάδα.

Οι παρακάτω λόγοι θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διάλυση την ομάδα αυτή:

- Η ολοκλήρωση της αποστολής (τέλος της παράστασης).
- Η αποτυχία στην προσπάθεια πραγμάτωσης του στόχου.
- Η αλλαγή των ενδιαφερόντων των μελών της ομάδας.
- Οι διαφωνίες και η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των μελών της.

B. Τώρα, χαρακτηρίσε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα.

1. Το επαγγελματικό σωματείο είναι πρωτογενής ομάδα	Σ	Λ
2. Οι κοινωνικές ομάδες έχουν κοινούς σκοπούς	Σ	Λ
3. Οι προκαταλήψεις οδηγούν στο ρατσισμό	Σ	Λ
4. Σήμερα όλες οι ομάδες είναι κλειστές	Σ	Λ
5. Οι ομάδες διαλύονται μόνον από το κράτος	Σ	Λ

Οι σωστές απαντήσεις είναι οι εξής: 1-Λ, 2-Σ, 3-Σ, 4-Λ, 5-Λ.

3. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Να αντιστοιχίσετε τις ομάδες της στήλης Α' (ομάδες) με τους στόχους της στήλης Β' (στόχοι).

Α'	Β'
1. παρέα	α) κέρδος
2. οικογένεια	β) διασφάλιση της τάξης
3. επιχείρηση	γ) σωματική και ψυχοπνευματική ανάπτυξη των μελών
4. πολιτεία	δ) αναπαραγωγή
5. σχολείο	ε) παιχνίδι

Οι σωστές αντιστοιχίες είναι: 1-ε, 2-δ, 3-α, 4-β, 5-γ.

2. Ποιοι άλλοι λόγοι, εκτός από αυτούς που αναφέρονται στο σχολικό βιβλίο, θα μπορούσαν να ωθήσουν τους νέους να ενταχθούν σε κοινωνικές ομάδες;

Λόγοι που θα μπορούσαν να ωθήσουν τους νέους να ενταχθούν σε κοινωνικές ομάδες, πέρα από αυτούς που αναφέρονται στο σχολικό βιβλίο, είναι:

- Η επιθυμία τους να φέρουν σε πέρας κάποιο έργο και η συνειδητοποίηση πως η απόδοση της ομάδας είναι καλύτερη και αποφέρει περισσότερα αποτελέσματα απ' ό,τι κάθε μέλος ξεχωριστά.
- Η ανάγκη για επικοινωνία και η διάθεση εξάλειψης του άγχους, της μοναξιάς, της αβεβαιότητας και της ψυχολογικής πίεσης, τα οποία αποτελούν γνωρίσματα της εποχής μας.
- Η παρακίνηση από φίλους και γνωστούς.
- Η σύγχρονη οργάνωση της εργασίας και η πολυπλοκότητα των προβλημάτων που απαιτούν συλλογική δράση για να αντιμετωπιστούν.

3. Οι συγκεντρωμένοι σε μια στάση λεωφορείου είναι κοινωνική ομάδα και γιατί;

Οι συγκεντρωμένοι σε μια στάση λεωφορείου δεν αποτελούν κοινωνική ομάδα, γιατί αυτή η συνάθροιση είναι τυχαία και όχι συνειδητή. Τα μέλη που συμμετέχουν δεν έχουν καμία οργάνωση, δεν επιδιώκουν την πραγμάτωση κάποιου κοινού στόχου και δε διαρκεί στο χρόνο (διαλύεται με την άφιξη του λεωφορείου).

4. Αποφασίζεις να ιδρύσεις μια εθελοντική ομάδα δένδροφύτευσης στα πλαίσια του σχολείου σου. Με ποια κριτήρια θα επέλεγες τα μέλη της ομάδας αυτής;

Τα κριτήρια με βάση τα οποία θα επέλεγα τα άτομα για την ίδρυση μιας ομάδας δένδροφύτευσης είναι: α) η αίσθηση του «εμείς» που έχουν και η διάθεσή τους να προσφέρουν στο σύνολο, β) η ευαισθησία που τα διακρίνει για οικολογικά θέματα, γ) οι εμπειρίες που έχουν σε ανάλογα θέματα, δ) η διάθεση για

συνεργασία. Γενικά, τα άτομα θα πρέπει να έχουν κοινά χαρακτηριστικά, γιατί έτσι εξασφαλίζεται η συνοχή της ομάδας και επιτυγχάνεται ο κοινός στόχος.

5. Όλοι σας ανήκετε σε κάποια κοινωνική ομάδα. Ποιοι λόγοι σάς έκαναν να ενταχθείτε σε αυτή;

Οι λόγοι που ωθούν κάποιο νέο να ενταχθεί σε μια κοινωνική ομάδα ποικίλουν από άτομο σε άτομο και από ομάδα σε ομάδα. Πάντως, οι πιο συνηθισμένοι λόγοι είναι η ανάγκη για επικοινωνία, για ψυχαγωγία και συντροφιά, για δημιουργία, η διάθεση για αλληλεγγύη και προσφορά βοήθειας.

6. Λέμε: «οι Έλληνες είναι φιλόξενος λαός» ή «οι αλλοδαποί ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας στη χώρα μας». Πού βρίσκεται η αδυναμία τέτοιων φράσεων και διαπιστώσεων;

Και οι δύο προτάσεις εκφράζουν προκατάληψη, η πρώτη θετική (γιατί αφορά τα μέλη της ομάδας στην οποία ανήκουμε) και η δεύτερη αρνητική (γιατί αφορά τα μέλη άλλης ομάδας). Η αδυναμία τους έγκειται στο γεγονός πως και οι δύο απόψεις δεν πηγάζουν από λεπτομερή και επιστημονική έρευνα και μελέτη, αλλά αποτελούν άκριτες γενικεύσεις. Επειδή κάποιος Έλληνας μας φιλοξένησε βγάλαμε το συμπέρασμα πως όλοι οι Έλληνες είναι φιλόξενοι και επειδή κάποιος ξένος μάς έβλαψε συμπεράναμε πως όλοι οι ξένοι είναι κακοί. Σε κάθε ομάδα υπάρχουν και καλοί και κακοί.

7. Τι προκαταλήψεις υποδηλώνουν οι φράσεις: α) «Τι περίμενες από μια γυναίκα οδηγό;», β) «Μιλά σαν βλάχος», γ) «Έχει θηλυκό μυαλό», δ) «Η κόλαση είναι μια χώρα στην οποία προγραμματιστές είναι Έλληνες», ε) «Σκοτσέζος είναι. Περίμενες να πληρώσει;».

Οι φράσεις αυτές υποδηλώνουν:

- α) την αρνητική προκατάληψη πως οι γυναίκες δεν ξέρουν να οδηγούν καλά.
- β) την αρνητική προκατάληψη γι' αυτούς που μιλούν κάποια τοπική διάλεκτο.
- γ) τη θετική προκατάληψη πως οι γυναίκες έχουν γόνιμο και δημιουργικό μυαλό.
- δ) την αρνητική προκατάληψη πως οι Έλληνες δεν προγραμματίζουν σωστά τις ενέργειές τους.
- ε) την αρνητική προκατάληψη πως οι Σκοτσέζοι είναι τσιγκούνηδες.

8. Να δώσετε μερικά παραδείγματα προκαταλήψεων που σχετίζονται με το φύλο, την ηλικία ή την ιδιότητά σας ως μαθητών.

Παραδείγματα προκαταλήψεων που σχετίζονται με το φύλο, την ηλικία και την ιδιότητα των νέων ως μαθητών είναι ότι:

- Τα αγόρια είναι καλύτεροι μαθητές στα μαθηματικά απ' ό,τι τα κορίτσια, ενώ τα κορίτσια σε σχέση με τα αγόρια αριστεύουν στις ξένες γλώσσες.
- Οι νέοι είναι ανώριμοι σε αντίθεση με τους μεγάλους και δεν μπορούν να πάρουν σωστές αποφάσεις.
- Οι μαθητές δε νοιάζονται για τίποτε παρά μόνο για τη διασκέδασή τους.

9. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές ανάμεσα στις πρωτογενείς και στις δευτερογενείς ομάδες;

Οι πρωτογενείς ομάδες διαφέρουν από τις δευτερογενείς ως προς τον αριθμό των μελών τους, το είδος της σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στα μέλη τους και τους στόχους που θέτουν. Έτσι, οι πρωτογενείς ομάδες αποτελούνται από λίγα μέλη, ενώ οι δευτερογενείς από πολλά. Οι σχέσεις των μελών στις πρωτογενείς ομάδες είναι προσωπικές και στενές, ενώ στις δευτερογενείς είναι τυπικές. Οι πρωτογενείς ομάδες επιδιώκουν την κοινωνικοποίηση των μελών τους, ενώ οι δευτερογενείς την πραγματοποίηση των στόχων μέσω της συνεργασίας των μελών τους.

4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΩΡΙΑΙΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ» (ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ)

ΘΕΜΑ 1

Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές, Λ για τις λανθασμένες). Στη συνέχεια στην κενή σειρά που ακολουθεί να αναδιατυπώσετε τις λανθασμένες προτάσεις, ώστε να γίνουν σωστές.

1. Οι κοινωνικές ομάδες είναι τυχαίες συναθροίσεις ατόμων.	Σ	Λ
2. Με τη συμμετοχή μας στις ομάδες αποκτάμε την αίσθηση του «εμείς».	Σ	Λ
3. Οι «ανοικτές» κοινωνικές ομάδες έχουν ανεκτικότητα και αποδοχή των διαφορετικών απόψεων.	Σ	Λ
4. Οι προκαταλήψεις οδηγούν σε αποδοχή των διαφορετικών ατόμων.	Σ	Λ

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

- 1-Λ Οι κοινωνικές ομάδες είναι σκόπιμες και συνειδητές συναθροίσεις ατόμων που έχουν κοινά ενδιαφέροντα και επιδιώκουν την επίτευξη κοινού σκοπού.
2-Σ
3-Σ
4-Λ Οι προκαταλήψεις οδηγούν στην απόρριψη και στην περιθωριοποίηση των διαφορετικών ατόμων.

ΘΕΜΑ 2

Να γράψετε στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων το γράμμα των δεδομένων της Β' στήλης που ταιριάζει.

Α'

Πρωτογενείς ομάδες
Δευτερογενείς ομάδες
προκατάληψη
ταυτότητα

Β'

- α. διακρίσεις σε βάρος ομάδων
β. η αίσθηση «εμείς»
γ. οργάνωση
δ. ομάδες που εντασσόμαστε ολοκληρωτικά
ε. ομάδες ενδιαφερόντων

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

Πρωτογενείς ομάδες – ομάδες που εντασσόμαστε ολοκληρωτικά
Δευτερογενείς ομάδες – ομάδες ενδιαφερόντων
προκατάληψη – διακρίσεις σε βάρος ομάδων
ταυτότητα – η αίσθηση «εμείς»

ΘΕΜΑ 3

Να απαντήσετε σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένα σύνολο ατόμων για να αποτελεί κοινωνική ομάδα;
 2. Ποιος είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο μία ομάδα μπορεί να οδηγηθεί σε διάλυση;
1. Τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένα σύνολο ατόμων για να αποτελέσει κοινωνική ομάδα είναι: α) η ικανότητα επικοινωνίας μεταξύ τους, δηλαδή η χρήση του ίδιου κώδικα επικοινωνίας, β) η ύπαρξη κάποιου κοινού στόχου και παρόμοιων ενδιαφερόντων, γ) η αίσθηση του «εμείς», δηλαδή η συνείδηση πως αποτελούν ομάδα.
 2. Ο κύριος λόγος για τον οποίο μια ομάδα μπορεί να διαλυθεί είναι να πάψει να υπάρχει ο κοινός σκοπός που δημιούργησε την ομάδα, πιθανόν η επίτευξή του.

ΘΕΜΑ 4

Οι κοινωνικές ομάδες διακρίνονται σε «ανοικτές» και «κλειστές». Α. Να αναφέρετε ποια είναι η βασική διαφορά τους. Β. Ποιες ομάδες κινδυνεύουν σήμερα από τις κοινωνικές διακρίσεις;

- A. Η βασική διαφορά ανάμεσα στις ανοικτές και στις κλειστές ομάδες είναι η ελευθερία πρόσβασης. Στις πρώτες μπορεί να συμμετέχει ελεύθερα όποιος συμφωνεί με το καταστατικό λειτουργίας τους, ενώ στις δεύτερες τίθενται αυστηρές προϋποθέσεις.
- B. Οι ομάδες που κινδυνεύουν σήμερα από τις κοινωνικές διακρίσεις είναι οι ομάδες των γυναικών, οι ευπαθείς ομάδες (ναρκομανείς, ομοφυλόφιλοι, φορείς του AIDS), οι αλλοδαποί, οι τσιγγάνοι.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και αφού κατανόησες τις έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις. Όπου συναντάς δυσκολία, μπορείς να συμβουλευτείς το αντίστοιχο μάθημα.

1. Δώσε δύο παραδείγματα σύγκρουσης ρόλων.

Ένα παράδειγμα σύγκρουσης ρόλων είναι αυτό του φοιτητή και συγχρόνως πατέρα. Ο ρόλος του φοιτητή επιβάλλει να μελετά και να βρίσκεται συχνά στο Πανεπιστήμιο, ενώ ο ρόλος του πατέρα επιβάλλει τη φροντίδα της ανατροφής των παιδιών και της συνεχούς παρουσίας του στο σπίτι. Το άτομο αυτό δεν ξέρει τι ακριβώς πρέπει να κάνει και ο ένας ρόλος γίνεται εμπόδιο στην προσπάθειά του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον άλλο ρόλο.

Άλλο παράδειγμα σύγκρουσης ρόλων είναι του αστυνομικού και παράλληλα μέλους μιας οικογένειας. Ως αστυνομικός οφείλει να εφαρμόσει το νόμο και να συλλάβει τον παραβάτη, ακόμη και αν αυτός ανήκει στο στενό οικογενειακό του περιβάλλον, αλλά ως συγγενής αναγκάζεται να παραβλέψει το νόμο και να σώσει το συγγενή του. Η επιλογή που κάνει ο αστυνομικός φανερώνει ανάλογα την επαγγελματική του συνείδηση και την ηθική του ποιότητα.

2. Ποιοι κανόνες προσδιορίζουν το ρόλο του μαθητή; Να τους χαρακτηρίσεις κατά είδος.

Κοινωνικός ρόλος του μαθητή είναι η συμπεριφορά που οφείλει να έχει ως μέλος της κοινωνικής ομάδας του σχολείου, ενώ κοινωνικοί κανόνες στην περίπτωση μας είναι τα πρότυπα συμπεριφοράς που διαμορφώνονται με βάση τις αξίες με τις οποίες λειτουργεί το σχολείο. Οι κοινωνικοί κανόνες μπορεί να είναι γενικοί ή ειδικοί, αυστηροί ή ελαστικοί, τυπικοί ή άτυποι.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, λοιπόν, η πειθαρχία είναι μια αξία και διαμορφώνει έναν κοινωνικό κανόνα, ο οποίος ορίζει στους μαθητές την προσεκτική παρακολούθηση του μαθήματος και την τήρηση της τάξης. Ο κανόνας αυτός είναι γενικός, αυστηρός και τυπικός, αφού η παράβασή του οδηγεί σε κάποια ποινή.

Επίσης, ο κοινωνικός κανόνας ότι, όταν οι βιολογικές ανάγκες των μαθητών ικανοποιούνται, η απόδοσή τους είναι μεγαλύτερη, επιβάλλει στον επιμελητή ως ρόλο να βγάζει στο διάλειμμα τους μαθητές από την τάξη και να ανοίγει τα παράθυρα. Ο κανόνας αυτός δεν αφορά όλους τους μαθητές αλλά μόνο τους επιμελητές. Εξάλλου, αν κάποιοι μαθητές έχουν πρόβλημα μπορούν να παραμείνουν στην τάξη. Ο κανόνας, λοιπόν, αυτός είναι ειδικός, αυστηρός και τυπικός, αφού προβλέπεται από τον κανονισμό του σχολείου.

Η ευπρέπεια, τέλος, είναι μια αξία που επιβάλλει στους μαθητές και στις μαθήτριες να μην ντύνονται στο σχολείο εκκεντρικά και τολμηρά. Ο κανόνας αυτός είναι γενικός, ελαστικός και άτυπος (αν και περιλαμβάνεται στον Κανο-

νισμό των Μαθητικών Κοινοτήτων ως υποχρέωση). Άλλοι ρόλοι των μαθητών είναι να σέβονται τους καθηγητές/να εκτελούν τις ασκήσεις τους/να συμμετέχουν στις εξετάσεις/να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους/να μετέχουν στις εκδηλώσεις του σχολείου τους (παρελάσεις, εκκλησιασμός κτλ.)

3. Να δώσεις δύο παραδείγματα ανοδικής και δύο καθοδικής κοινωνικής κινητικότητας.

Παράδειγμα ανοδικής κινητικότητας θεωρείται η απόκτηση ενός πτυχίου ή η απόκτηση μιας επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ παράδειγμα καθοδικής κοινωνικής κινητικότητας είναι η απώλεια της περιουσίας ή η απόλυση από την εργασία.

4. Τι είδους κινητικότητα πρέπει να παρουσιάζει μια κοινωνία που αναπτύσσεται;

Μια κοινωνία που αναπτύσσεται πρέπει να παρουσιάζει ανοδική κινητικότητα, γιατί με αυτό τον τρόπο βελτιώνονται τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των μελών της, επομένως η κοινωνική τους θέση και οι συνθήκες ζωής τους.

(5) Ποιες αλλαγές οδηγούν σε κοινωνική μεταβολή;

Σε κοινωνική μεταβολή μπορούν να οδηγήσουν: α) οι αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον (αλλαγή κλίματος, ξηρασία κτλ.), που αναγκάζουν τους ανθρώπους να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, β) οι μεταβολές στην τεχνολογία (βιομηχανική, τεχνολογική επανάσταση), που επηρεάζουν τον τρόπο ζωής και δημιουργούν νέες συνθήκες, και γ) τα διάφορα κινήματα και οι επαναστάσεις που αλλάζουν τα πολιτικά και κοινωνικά καθεστώτα.

(6) Ποιες συνέπειες έχουν οι σύγχρονες ραγδαίες μεταβολές στο άτομο και στην κοινωνία;

Οι σύγχρονες ραγδαίες μεταβολές σε ατομικό επίπεδο δημιουργούν συνθήκες ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας και βελτιώνουν τις συνθήκες ζωής, αλλά πολλές φορές προκαλούν στα άτομα ψυχολογικά προβλήματα και προβλήματα κοινωνικής προσαρμογής. Σε κοινωνικό επίπεδο αυτές οι μεταβολές οδηγούν στον εκσυγχρονισμό των κοινωνιών, στην επιστημονική εξέλιξη και στην εδραίωση της δημοκρατίας, αλλά παράλληλα ενδέχεται να προκαλέσουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

7. Να αναφέρεις δύο επίκτητα και δύο εκ γενετής κοινωνικά χαρακτηριστικά. Με τι είδους θέσεις συνδέονται; Ποια είναι σημαντικότερα σήμερα και γιατί;

Επίκτητα κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι η μόρφωση, το επάγγελμα, το εισόδημα, ο πλούτος, οι γνωριμίες, ενώ εκ γενετής είναι το φύλο, η ηλικία, η φυλετική καταγωγή, τα σωματικά γνωρίσματα.

Στις σύγχρονες κοινωνίες αποδίδεται μεγαλύτερη σημασία στα επίκτητα χαρακτηριστικά που οδηγούν σε κατακτημένες θέσεις, γιατί σήμερα οι νόμοι

κατοχυρώνουν την ισότητα όλων, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλή, την ηλικία κτλ.

Β. Να γράψεις στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων τα γράμματα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζουν. (Σε κάθε δεδομένο της Α' Στήλης αντιστοιχούν τρία δεδομένα της Β' Στήλης.)

Α'

1. απαγόρευση κλοπής
2. κανόνες κυκλοφορίας
3. δώρα μεταξύ συγγενών
4. στρατιωτική στολή
5. απουσίες μαθητών
6. καθημερινή ενδυμασία

Β'

- α. αυστηρός κανόνας
- β. ελαστικός κανόνας
- γ. γενικός κανόνας
- δ. ειδικός κανόνας
- ε. τυπικός κανόνας
- στ. άτυπος κανόνας

Οι σωστές αντιστοιχίσεις είναι οι εξής:

1-α, γ, ε, 2-α, γ, ε, 3-β, δ, στ, 4-α, δ, ε, 5-α, δ, ε, 6-β, γ, στ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Να αναφέρετε παραδείγματα κατακτημένων κοινωνικών θέσεων που μπορεί να έχει ένας μαθητής.

Ένας μαθητής μπορεί να είναι:

- μαθητής γυμνασίου,
- μέλος μιας καλλιτεχνικής ομάδας του σχολείου,
- μέλος μιας ομάδας που παρακολουθεί φροντιστηριακά μαθήματα (ξένων γλωσσών κτλ.),
- μέλος της αθλητικής ομάδας του σχολείου ή ενός αθλητικού εξωσχολικού σωματείου,
- μέλος του πενταμελούς συμβουλίου της τάξης ή και του δεκαπενταμελούς του σχολείου,
- μέλος της επιτροπής έκδοσης περιοδικού του σχολείου,
- μέλος της ομάδας του κατηχητικού κτλ.,
- εργαζόμενος (ενδεχομένως).

2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις:

Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι δύο ειδών, και Τα πρώτα οδηγούν σε κοινωνικές θέσεις που είναι, ενώ τα δεύτερα σε θέσεις που είναι Το εισόδημα είναι κοινωνικό χαρακτηριστικό, ενώ το φύλο είναι

Οι σωστές απαντήσεις είναι: εκ γενετής, επίκτητα, δοτές, κατακτημένες, επίκτητο, εκ γενετής.

3. Να χαρακτηρίσετε σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις παρακάτω προτάσεις:

- α) Ο κοινωνικός ρόλος ενός ατόμου προσδιορίζεται από τη συμπεριφορά που οφείλει να έχει με βάση την κοινωνική του θέση.
- β) Το άτομο μαθαίνει τους κοινωνικούς του ρόλους στο σχολείο.
- γ) Οι κοινωνικοί ρόλοι προσδιορίζονται από συγκεκριμένους κανόνες.
- δ) Το άτομο δεν μπορεί να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του για κάθε ρόλο στην προσωπικότητά του.
- ε) Οι σύγχρονες κοινωνίες αφήνουν περισσότερα περιθώρια από τις παραδοσιακές για προσωπική επιλογή στους τρόπους συμπεριφοράς.
- στ) Οι ρόλοι που απορρέουν από τις κοινωνικές θέσεις που κατέχει ένα άτομο βρίσκονται πάντα σε αρμονία μεταξύ τους.

Οι απαντήσεις είναι: α-Σ, β-Λ, γ-Σ, δ-Λ, ε-Σ, στ-Λ.

4. Ποια ιδεώδη θυμάστε από τα μαθήματα που έχετε κάνει στο σχολείο (Όμηρος κτλ.);

Στην ομηρική εποχή επικρατούσε το ηρωικό ιδεώδες που αποσκοπούσε στη διαμόρφωση του τύπου του ήρωα, όπως ήταν ο Αχιλλέας. Κατά την εποχή των περσικών πολέμων επικρατούσε στην Αθήνα το λεγόμενο ατομικιστικό ιδεώδες, το οποίο προωθούσε την ατομική ανάπτυξη, ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει αυτό στην κοινωνία. Την εποχή του 5ου αιώνα π.Χ. (χρυσός αιώνας του Περικλή) επικρατούσε το κοινωνικό ή πολιτειακό ιδεώδες, που έθετε το άτομο στην υπηρεσία του συνόλου.

Γνωστά είναι ακόμη το ανθρωπιστικό ιδεώδες, το οποίο είχε επίκεντρο τον άνθρωπο και την ολοκλήρωσή του, το ιπποτικό ιδεώδες, που πρόβαλλε την ευγενική συμπεριφορά απέναντι σε όλους, ιδιαίτερα στις γυναίκες, το θρησκευτικό ιδεώδες, που αποσκοπούσε στη σωτηρία της ψυχής και στη μετατροπή των ανθρώπων σε «αγίους».

5. Να χαρακτηρίσετε τον «Κανονισμό λειτουργίας του σχολείου σας» ως προς το είδος του ως κανόνα (αυστηρός, ελαστικός, τυπικός, άτυπος, ειδικός, γενικός).

Ο «Κανονισμός λειτουργίας του σχολείου» είναι ένας κανόνας γενικός, δηλαδή αφορά όλους τους μαθητές, αυστηρός, γιατί επιβάλλει κυρώσεις στους παραβάτες του (μαθητές), και τυπικός, γιατί είναι σε γραπτή μορφή.

6. Ποια σύγκρουση ρόλων παρουσιάζεται στον Πρόλογο της Ελένης στην περίπτωση της ηρώιδας;

Η Ελένη στον Πρόλογο της ομώνυμης τραγωδίας του Ευριπίδη κατέχει διάφορες κοινωνικές θέσεις, όπως της Ελληνίδας, της γυναίκας, της αιχμαλώτου, της συζύγου, της μητέρας κτλ. Ο ρόλος της ως συζύγου επιβάλλει να μείνει πιστή και αφοσιωμένη στο σύζυγό της, αλλά αυτό τη φέρνει σε σύγκρουση με το ρόλο της ως γυναίκας και ανθρώπου που την ωθεί να παντρευτεί το Θεοκλύμενο και να σώσει τη ζωή της.

7. Να περιγράψετε τη σύγκρουση ρόλων που θα μπορούσε να παρουσιαστεί σε ένα δικαστή.

Ένας δικαστής επιβάλλεται να υπηρετεί και να απονέμει δικαιοσύνη αμερόληπτα και αντικειμενικά και να μην υποχωρεί σε συναισθηματισμούς και σκοπιμότητες. Ωστόσο, ενδέχεται να δικάσει είτε ένα ισχυρό μέλος του κόμματος στο οποίο ανήκει είτε ένα γνωστό ή συγγενικό του πρόσωπο. Η ιδιότητα αυτή του επιβάλλει να ενεργήσει αντίθετα προς το χρέος του ως δικαστή. Έτσι, βιώνει σύγκρουση ρόλων ως δικαστή και ως ανθρώπου.

8. Ποιοι από τους παρακάτω ρόλους μπορούν να συνυπάρχουν σε έναν καθηγητή του σχολείου σας: αστυνομικού, δικαστή, συζύγου, πατέρα, φοιτητή, υπαλλήλου, ιερέα, πολίτη, γιατρού;

Ένας καθηγητής μπορεί παράλληλα να είναι σύζυγος, πατέρας, φοιτητής, υπάλληλος, ιερέας, πολίτης. (Ας σημειωθεί πως είναι δυνατό να υπάρξει ιερέας, καθηγητής θρησκευτικών και γιατρός.)

9. Η εκπαίδευση σήμερα παρέχεται δωρεάν. Νομίζετε πως αυτό εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες μάθησης στους μαθητές;

Οι σημερινοί μαθητές, παρά τη δωρεάν παιδεία που παρέχεται, δεν έχουν ίσες ευκαιρίες μάθησης, γιατί υπάρχουν κάποιοι αστάθμητοι παράγοντες που προκαλούν ανισότητα και το κράτος δεν μπορεί να τους ελέγξει. Τέτοιοι παράγοντες είναι: το οικονομικό επίπεδο των οικογενειών (πλούσιοι - φτωχοί), το οικογενειακό περιβάλλον (μορφωμένοι - αμόρφωτοι), το γεωγραφικό περιβάλλον (πόλη - χωριό) κτλ.

10. Να αναφέρετε μια μεταβολή που συντελέστηκε τα τελευταία χρόνια στην ελληνική κοινωνία.

Η πιο σημαντική μεταβολή που συντελέστηκε τα τελευταία χρόνια στην ελληνική κοινωνία συνέβη το 1974. Από το 1967 η χώρα μας είχε δικτατορικό καθεστώς. Το 1974 μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου (17 Νοεμβρίου 1973) η δικτατορία ανετράπη και έδωσε τη θέση της στη δημοκρατία που ισχύει μέχρι σήμερα.

11. Κάποιος είπε: «Οι πνευματικοί άνθρωποι περισσότερο από κάθε άλλον, ακόμη και από το μαχητή του δρόμου... έχουν την ευθύνη της αλλαγής των πολιτικών και κοινωνικών καθεστώτων που επιβάλλονται στην εποχή τους». Συμφωνείτε με αυτή την άποψη;

Θα μπορούσε να πει κανείς πως και οι δύο κατηγορίες ανθρώπων, δηλαδή οι πνευματικοί άνθρωποι και οι άνθρωποι της δράσης, μπορούν να συμβάλουν σε μια κοινωνική μεταβολή. Οι πρώτοι με τα επαναστατικά κηρύγματά τους μπορούν να ξεσηκώσουν τους δυναμικούς ανθρώπους, αλλά και οι δεύτεροι μπορούν με τη δράση τους να ανατρέψουν ένα καθεστώς. Βέβαια, οι πρώτοι σχετίζονται πιο πολύ με τις ειρηνικές μεταβολές, οι οποίες απαιτούν περισσότερο χρόνο αλλά είναι και πιο σταθερές, ενώ οι δεύτεροι συνδέονται με τις επαναστατικές και βίαιες αλλαγές. Υπάρχουν πάντως και άτομα που συνδυάζουν και τα δύο χαρακτηριστικά, όπως ήταν ο Ρήγας Φεραίος και ο αρχαίος τραγικός ποιητής Αισχύλος (συνέγραψαν και πολέμησαν).

**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΩΡΙΑΙΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ» (ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ)**

ΘΕΜΑ 1

Να βάλετε σε κύκλο τα γράμματα που αντιστοιχούν στη σωστή απάντηση:

A. Το φαινόμενο της σύγκρουσης των κοινωνικών ρόλων παρουσιάζεται:

- α. όταν ένα άτομο δεν ασκεί σωστά τον κοινωνικό του ρόλο
- β. όταν οι υποχρεώσεις ενός κοινωνικού ρόλου δημιουργούν προβλήματα στις υποχρεώσεις ενός άλλου ρόλου
- γ. όταν ένα άτομο ασκεί πολλούς ρόλους ταυτόχρονα
- δ. όταν ένα άτομο δεν μπορεί να αποφασίσει ποιο κοινωνικό ρόλο να επιλέξει.

B. Οι περισσότερες παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες ανέπτυξαν:

- α. «ανοικτά» συστήματα κοινωνικής διαστρωμάτωσης
- β. συστήματα κοινωνικής διαστρωμάτωσης χωρίς κοινωνικές τάξεις
- γ. «κλειστά» συστήματα κοινωνικής διαστρωμάτωσης
- δ. κανένα από τα παραπάνω.

Γ. Οι συνέπειες των κοινωνικών μεταβολών εμφανίζονται:

- α. στα άτομα
- β. στην κοινωνία
- γ. στην οικονομία
- δ. σε όλα τα παραπάνω.

Οι σωστές αντιστοιχίες είναι: A-β, B-γ, Γ-δ.

ΘΕΜΑ 2

Να γράψετε στο κενό της Α' Στήλης δεδομένων το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει:

A'

- 1. Κοινωνική θέση
- 2. Κάστα
- 3. Κοινωνικός ρόλος
- 4. Κοινωνικές τάξεις

B'

- α. Πρότυπο συμπεριφοράς
- β. Κοινωνική διαστρωμάτωση
- γ. Αποδίδεται με βάση κοινωνικά χαρακτηριστικά
- δ. Δοτή κοινωνική θέση
- ε. Κοινωνικοί κανόνες

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

- 1-γ: Κοινωνική θέση – Αποδίδεται με βάση κοινωνικά χαρακτηριστικά
- 2-δ: Κάστα – Δοτή κοινωνική θέση
- 3-ε: Κοινωνικός ρόλος – Πρότυπο συμπεριφοράς
- 4-β: Κοινωνικές τάξεις – Κοινωνική διαστρωμάτωση

ΘΕΜΑ 3

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης και ανάπτυξης:

A. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω κοινωνικές θέσεις ως δοτές ή κατακτημένες: παππούς, μαθητής, σύζυγος, γυναίκα, γιατρός, μηχανικός. Με ποιο τρόπο κάνατε το διαχωρισμό;

Ο διαχωρισμός γίνεται με βάση τα κοινωνικά χαρακτηριστικά (εκ γενετής ή επίκτητα) του ατόμου που οδηγούν σε αυτές τις κοινωνικές θέσεις. Η φύση, για παράδειγμα, καθορίζει το φύλο του ατόμου, ενώ η θέση του συζύγου δεν αποδίδεται σε κάποιον ή κάποια με βάση τα εκ γενετής χαρακτηριστικά, αλλά σχετίζεται με τη θέληση του ατόμου να παντρευτεί και να κάνει οικογένεια (το ίδιο ισχύει για τις θέσεις του πατέρα, της μητέρας, της νοικοκυράς).

Δοτές	Κατακτημένες
παππούς	γιατρός
μαθητής	μηχανικός
γυναίκα	σύζυγος

B. Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα σε ένα «ανοικτό» και σε ένα «κλειστό» σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης;

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, όπου επικρατεί το κλειστό σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης, τα άτομα δεν έχουν περιθώρια ανάληψης πρωτοβουλιών και βελτίωσης της οικονομικής και κοινωνικής τους κατάστασης και κλείνουν τον κύκλο της ζωής τους στην ίδια ακριβώς θέση που κληρονόμησαν από την οικογένειά τους (δοτές θέσεις). Αντίθετα, στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου επικρατεί το ανοικτό σύστημα διαστρωμάτωσης, τα άτομα έχουν τη δυνατότητα στο πλαίσιο της ανοδικής κινητικότητας να αλλάξουν τις συνθήκες ζωής τους και να βελτιώσουν την οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση.

Γ. Να αναφέρετε τους διαφορετικούς ρυθμούς και τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η κοινωνική μεταβολή.

Μια κοινωνική μεταβολή μπορεί να πραγματοποιηθεί με αργό ρυθμό, όπως στις παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες, ή με ραγδαίο ρυθμό, όπως στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες.

Μπορεί ακόμη η μεταβολή να συντελεστεί με ειρηνικό τρόπο, όπως οι εκλογές, ή με επαναστατικό και βίαιο τρόπο, όπως οι εξεγέρσεις και οι συγκρούσεις των κοινωνικών ομάδων.

Δ. Τώρα, χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ), βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα.

1. Η ηλικία συνδέεται με κατακτημένες κοινωνικές θέσεις	Σ	Λ
2. Στόχος των σύγχρονων κοινωνιών είναι οι δοτές θέσεις	Σ	Λ
3. Το κύριο είδος διαστρωμάτωσης
σήμερα είναι οι κοινωνικές τάξεις	Σ	Λ

4. Η εκπαίδευση αποτελεί αιτία ανοδικής κινητικότητας	Σ	Λ
5. Η τεχνολογική επανάσταση οδηγεί
σε αργές κοινωνικές μεταβολές	Σ	Λ
6. Αλλαγές στο κλίμα οδηγούν σε κοινωνικές μεταβολές	Σ	Λ
7. Η κοινωνική μεταβολή είναι αρνητικό
χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας	Σ	Λ
8. Οι κοινωνικές ανισότητες
χαρακτηρίζουν όλες τις κοινωνίες	Σ	Λ

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

1-Λ, 2-Λ, 3-Σ, 4-Σ, 5-Λ, 6-Σ, 7-Λ, 8-Σ.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και αφού κατανόησες τις έννοιες, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις τις παρακάτω ερωτήσεις. Όπου συναντάς δυσκολία, μπορείς να συμβουλευτείς το αντίστοιχο μάθημα.

1. Να αναφέρετε τρεις εκπαιδευτικούς θεσμούς και τις ανάγκες που εξυπηρετούν.

Ένας εκπαιδευτικός θεσμός είναι η διά βίου παιδεία. Αυτή επιδιώκει να βοηθήσει τους ανθρώπους να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις στον τομέα που τους ενδιαφέρει χάρη στην έκρηξη των γνώσεων που πολλαπλασιάζονται ή εξελίσσονται με ταχύτατο ρυθμό.

Άλλος εκπαιδευτικός θεσμός είναι η ενισχυτική διδασκαλία, που προσφέρεται στους μαθητές του Γυμνασίου οι οποίοι υστερούν σε κάποια μαθήματα και αποσκοπεί στην κάλυψη των ελλείψεων που παρουσιάζουν, προκειμένου να συμβαδίσουν στα μαθήματα με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

Τρίτος εκπαιδευτικός θεσμός είναι τα μαθητικά συμβούλια, τα οποία αποβλέπουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά τη λειτουργία του σχολείου αλλά και στην ενεργοποίηση των μαθητών όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων (βλ. και άσκηση 1, σελ.129).

2. Να αναφέρετε δύο παραδείγματα αλλαγής και κατάργησης θεσμών.

Ένα παράδειγμα θεσμού που αλλάζει και δέχεται συχνά τροποποιήσεις είναι των Πανελλαδικών Εξετάσεων. Άλλο παράδειγμα είναι ο θεσμός του φορολογικού συστήματος. Παραδείγματα θεσμών που καταργήθηκαν είναι αυτοί της προίκας και της βασιλείας.

3. Ποιες οι κύριες και ποιες οι δευτερεύουσες λειτουργίες του σχολικού θεσμού;

Η βασικότερη λειτουργία του σχολικού θεσμού είναι η μετάδοση των γνώσεων, ενώ δευτερεύουσες λειτουργίες του θεωρούνται η κοινωνικοποίηση των νέων, ο επαγγελματικός προσανατολισμός και ακόμη η αναζήτηση νοήματος στη ζωή του ανθρώπου, η σωματική άσκηση, η ψυχαγωγία, η πνευματική και ψυχική καλλιέργεια.

4. Ποιες οι διαφορές μεταξύ παραδοσιακής και σύγχρονης οικογένειας;

Η παραδοσιακή οικογένεια είναι εκτεταμένη και συνήθως πατριαρχική, δηλαδή περιλαμβάνει πολλές επιμέρους οικογένειες, τα μέλη των οποίων συνδέονται μεταξύ τους με στενούς δεσμούς και εργάζονται στην ίδια οικογενειακή επιχείρηση. Αυτή παράγει, εκπαιδεύει επαγγελματικά τα νέα μέλη της ενώ φροντίζει τους ασθενείς, τους ανάπηρους και τους ηλικιωμένους.

Δηλαδή είναι επιφορτισμένη με πολλές και διευρυμένες λειτουργίες. Συνήθως την εξουσία κατέχει ο μεγαλύτερος σε ηλικία άνδρας.

Αντίθετα, η σύγχρονη οικογένεια είναι πυρηνική, δηλαδή περιλαμβάνει τους γονείς και τα παιδιά, και έχει περιορισμένες λειτουργίες, όπως την απόκτηση παιδιών, την ανατροφή και την κοινωνικοποίησή τους σε συνθήκες ασφάλειας, αγάπης και φροντίδας, αλλά και τη συναισθηματική υποστήριξη των συζύγων.

Β. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

1. Οι θεσμοί δημιουργούνται:

- α. για την οργάνωση της κοινωνίας
- β. για να μάθουν τα άτομα τις αξίες και τους κανόνες
- γ. για να εξυπηρετήσουν αποκλειστικά ατομικές επιδιώξεις
- δ. το α και β

Σωστή απάντηση είναι το **δ**, δηλαδή τα **α** και **β**, διότι με τους θεσμούς αφενός η κοινωνία οργανώνεται και εξασφαλίζει τη διάρκειά της μέσα στο χρόνο, αφετέρου τα άτομα μαθαίνουν τις αξίες, τους κανόνες και τους ρόλους τους.

Γ. Να γράψεις στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει.

Α'

- 1. αναπαραγωγή και φροντίδα νέων μελών
- 2. διατήρηση και αύξηση γνώσεων
- 3. παραγωγή αγαθών
- 4. εξισορρόπηση συγκρούσεων

Β'

- α. εκπαιδευτικοί θεσμοί
- β. πολιτικοί θεσμοί
- γ. οικογενειακοί θεσμοί
- δ. οικονομικοί θεσμοί

Οι σωστές απαντήσεις είναι: 1-γ, 2-α, 3-δ, 4-β.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Να αντιστοιχίσετε τους όρους της στήλης Α' με τους όρους της στήλης Β' και της στήλης Γ' με τους οποίους ταιριάζουν.

Α'	Β'	Γ'
1. Οικογενειακός θεσμός	Πανεπιστήμιο	Παραγωγή αγαθών
2. Οικονομικός θεσμός	Κοινοβούλιο	Λατρεία
3. Θρησκευτικός θεσμός	Γάμος	Μετάδοση γνώσης
4. Πολιτικός θεσμός	Ναός	Αναπαραγωγή
5. Εκπαιδευτικός θεσμός	Επιχείρηση	Εξισορρόπηση συγκρούσεων

Οι σωστές αντιστοιχίες είναι:

1. Οικογενειακός θεσμός – Γάμος – Αναπαραγωγή
 2. Οικονομικός θεσμός – Επιχείρηση – Παραγωγή αγαθών
 3. Θρησκευτικός θεσμός – Ναός – Λατρεία
 4. Πολιτικός θεσμός – Κοινοβούλιο – Εξισορρόπηση συγκρούσεων
 5. Εκπαιδευτικός θεσμός – Πανεπιστήμιο – Μετάδοση γνώσης
2. Να αναφέρετε κάποιες αλλαγές που έγιναν στο θεσμό της εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια.

Τα τελευταία χρόνια στο θεσμό της εκπαίδευσης έγιναν πολλές αλλαγές. Πραγματοποιήθηκε μια συνολική μεταρρύθμιση η οποία αφορούσε το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων και κατ' επέκταση οδήγησε και στην αλλαγή των βιβλίων και της μεθόδου διδασκαλίας. Επίσης καθιερώθηκε το ολοήμερο σχολείο ενώ έγιναν και αλλαγές στον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Καθιερώθηκε η διδασκαλία δύο ξένων γλωσσών στα δημοτικά σχολεία και επιτράπηκε σε πτυχιούχους πανεπιστημιακών σχολών να διδάσκουν σε αυτά. Ακόμη, νέα μαθήματα εισήχθησαν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως η τεχνολογία, η ολυμπιακή παιδεία κτλ., ενώ καθιερώθηκε η διαθεματική μέθοδος προσέγγισης της ύλης κτλ.

3. Να αντιστοιχίσετε τους θεσμούς της στήλης Α' με τους όρους της στήλης Β' με τους οποίους ταιριάζουν.

Α'	Β'
1. Οικογενειακοί θεσμοί	α) ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση
	β) αυτόματο διαζύγιο
	γ) μαθητικές κοινότητες
2. Πολιτικοί θεσμοί	δ) πανελλήνιες εξετάσεις
	ε) ισοτιμία συζύγων
	στ) ίδρυση ΚΑΠΗ
3. Εκπαιδευτικοί θεσμοί	ζ) κατάργηση σχολικής ποδιάς
	η) καθιέρωση πενθήμερης εργασίας
4. Οικονομικοί θεσμοί	θ) κατάργηση βασιλείας

Οι σωστές απαντήσεις είναι: 1-β, ε, στ, 2-α, θ, 3-γ, δ, ζ, 4-η.

4. Να γράψετε μια κύρια και μια δευτερεύουσα λειτουργία της οικογένειας και μια φανερή και μια κρυφή λειτουργία του σχολείου.

Οικογένεια: Κύρια λειτουργία - η ανατροφή των παιδιών

Δευτερεύουσα λειτουργία - ο επαγγελματικός τους προσανατολισμός

Σχολείο: Φανερή λειτουργία - η μόρφωση των παιδιών

Κρυφή λειτουργία - η εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο

5. Να αντιστοιχίσετε τις ανάγκες και λειτουργίες της στήλης Α' με τους θεσμούς της στήλης Β' με τους οποίους ταιριάζουν.

Α'

1. Ένταξη και κατάρτιση νέων μελών, διαπαιδαγώγηση
2. Παραγωγή, διανομή και κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών
3. Σωματική άσκηση, ψυχαγωγία, πνευματική και αισθητική καλλιέργεια
4. Ικανοποίηση των γνωστικών και τεχνικών αναγκών
5. Διασφάλιση της τάξης και της ασφάλειας, απονομή της δικαιοσύνης
6. Αναζήτηση νοήματος στη ζωή, στην ύπαρξη του ανθρώπου
7. Βιολογική αναπαραγωγή, κοινωνικοποίηση, συναισθηματική υποστήριξη

Β'

- α) Πολιτεία
- β) Οικογένεια
- γ) Αθλητισμός
- δ) Εκπαίδευση
- ε) Θρησκεία
- στ) Οικονομία
- ζ) Επιστήμη

Οι σωστές αντιστοιχίες είναι: 1-δ, 2-στ, 3-γ, 4-ζ, 5-α, 6-ε, 7-β.

6. Να χαρακτηρίσετε ως «παραδοσιακή» (Π) ή «σύγχρονη» (Σ) την οικογένεια που έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά.

1. Ο άνδρας εργάζεται έξω από το σπίτι και η γυναίκα μέσα σε αυτό.
2. Ο άνδρας και η γυναίκα εργάζονται και μέσα και έξω από το σπίτι.
3. Ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα μονοπωλούν την εξουσία.
4. Οι γυναίκες και τα παιδιά δε συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων.
5. Ο πατέρας αποφασίζει ποιον θα παντρευτεί η κόρη του.
6. Το μεγαλύτερο σε ηλικία αρσενικό μέλος επιβάλλει τη θέλησή του.
7. Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να ελέγχει τον άνδρα.
8. Ο άνδρας δεν αναφέρει στη σύζυγό του πού πάει.

Οι σωστές απαντήσεις είναι: 1-Π, 2-Σ, 3-Σ, 4-Π, 5-Π, 6-Π, 7-Σ, 8-Π.

7. Να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις που δίνονται σε παρένθεση προσθέτοντας και το κατάλληλο άρθρο (καταμερισμός εργασίας μεταξύ συζύγων, συνθήκες στέγασης, βάφτιση, γονείς - παιδιά, βέρα).

Ο θεσμός της οικογένειας περιλαμβάνει ένα σύμπλεγμα παγιωμένων ρόλων, όπως, κοινωνικών φάσεων, όπως, συμβόλων, όπως, κοινωνικών δομών, όπως, και υλικών υποδομών, όπως, που εξυπηρετούν τις αναγνωρισμένες θεμελιακές ανάγκες της κοινωνίας.

Η συμπλήρωση των κενών είναι: γονείς - παιδιά, η βάφτιση, η βέρα, ο καταμερισμός εργασίας μεταξύ συζύγων, οι συνθήκες στέγασης.

8. Ποιες αλλαγές επέφερε η τροποποίηση του Οικογενειακού Δικαίου (Ν. 1929/83) στην οικογένεια όσον αφορά: α) τις σχέσεις των δύο συζύγων, β) τα καθήκοντα των συζύγων ως γονέων, και γ) τις σχέσεις γονέων - παιδιών και τη γονική φροντίδα;

Η τροποποίηση του Οικογενειακού Δικαίου επέφερε σημαντικές αλλαγές στο θεσμό της οικογένειας:

- **Ως προς τις σχέσεις των δύο συζύγων:** Αντίθετα με ό,τι ίσχυε παλαιότερα, οι δύο σύζυγοι αποκτούν ίσα δικαιώματα αλλά και ίδιες υποχρεώσεις όσον αφορά τη φροντίδα και τη λειτουργία του σπιτιού, την οικονομική διαχείριση και οργάνωση, την επαγγελματική δραστηριότητα κτλ.
- **Ως προς τα καθήκοντα των συζύγων ως γονέων:** Σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε και παράλληλα με την οικονομική αυτοτέλεια κάθε συζύγου, καθιερώνονται ο θεσμός της κοινοκτημοσύνης, η υποχρέωση και των δύο συζύγων να συνεισφέρουν στην κάλυψη των βιοτικών αναγκών της οικογένειας και στην ανατροφή των παιδιών. Επίσης, στο πλαίσιο της ισότητας καταργείται ο θεσμός της προίκας.
- **Ως προς τις σχέσεις γονέων - παιδιών και τη γονική φροντίδα:** Το όνομα και το επώνυμο του παιδιού δεν καθορίζεται πια μόνο από τον πατέρα, αλλά αποτελεί κοινή απόφαση και συμφωνία από τους δύο συζύγους. Η επιμέλεια, η κηδεμονία και η εκπροσώπηση του παιδιού σε κάθε περίπτωση κατοχυρώνονται ισότιμα και από τους δύο γονείς.

9. Να αναφέρετε κοινωνικά κινήματα από τη σύγχρονη ελληνική ιστορία που οδήγησαν σε κοινωνικές αλλαγές.

Η σύγχρονη ελληνική ιστορία είναι πλούσια σε κοινωνικά κινήματα τα οποία οδήγησαν σε κοινωνικές αλλαγές. Τα πιο γνωστά είναι:

- Η κήρυξη της Επανάστασης των Ελλήνων το 1821 οδήγησε στη σύγκληση της Γ' Εθνικής Συνέλευσης το 1827 και στην ψήφιση του «Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος», του πιο φιλελεύθερου και πιο δημοκρατικού εκείνης της εποχής.
- Οι συγκεντρώσεις και οι διαμαρτυρίες των Αθηναίων και του στρατού εναντίον του βασιλιά Όθωνα στην πλατεία Συντάγματος (3 Σεπτεμβρίου 1843)

οδήγησαν στη σύγκληση Εθνικής Συνέλευσης και στην παραχώρηση Συντάγματος του 1844.

- Το κίνημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου στο Γουδί το 1909 έφερε στο προσκήνιο τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Ελλάδας.
- Η εξέγερση των φοιτητών του Πολυτεχνείου το 1973 ήταν η πρώτη δημόσια έκφραση δυσαρέσκειας ενάντια στη χούντα και προδίκασε την πτώση της δικτατορίας, η οποία είχε επιβληθεί από το 1967, και την αποκατάσταση της δημοκρατίας (1974) στη χώρα μας.

**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΩΡΙΑΙΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ» (ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ)**

ΘΕΜΑ 1

Να κυκλώσετε το γράμμα της σωστής απάντησης:

1. Οι κοινωνικοί θεσμοί χαρακτηρίζονται:

- α. από σχετική σταθερότητα
- β. από επανάληψη των τρόπων δράσης και συμπεριφοράς
- γ. από διαρκή αλλαγή
- δ. από το α και β

2. Με τη διαδικασία της θεσμοποίησης δημιουργούνται:

- α. τυπικοί θεσμοί
- β. άτυποι θεσμοί
- γ. σημαντικοί θεσμοί
- δ. δευτερεύοντες θεσμοί

3. Οι κοινωνικοί θεσμοί επιτελούν λειτουργίες:

- α. φανερές και κύριες
- β. φανερές και κρυφές
- γ. κύριες και δευτερεύουσες
- δ. όλα τα παραπάνω

4. Η κυρίαρχη μορφή της οικογένειας στις παραδοσιακές - αγροτικές κοινότητες είναι:

- α. πυρηνική
- β. εκτεταμένη
- γ. μονογονεϊκή
- δ. μητριαρχική

Οι σωστές απαντήσεις είναι: 1-α, 2-β, 3-β και γ, 4-β.

ΘΕΜΑ 2

Να απαντήσετε σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών θεσμών;

Τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών θεσμών είναι:

- Έχουν σημαντικούς κοινωνικούς σκοπούς, όπως η μόρφωση, η παραγωγή αγαθών, η ασφάλεια κτλ.
- Παραμένουν σχετικά σταθεροί.

2. Ποια μορφή οικογένειας χαρακτηρίζει τις παραδοσιακές - αγροτικές κοινωνίες και ποια τις σύγχρονες δυτικού τύπου κοινωνίες;

Τις παραδοσιακές - αγροτικές κοινωνίες χαρακτηρίζει η εκτεταμένη μορφή οικογένειας, ενώ τις σύγχρονες δυτικού τύπου κοινωνίες η πυρηνική μορφή οικογένειας.

3. Ποιο είναι το γενικό χαρακτηριστικό του εκσυγχρονισμού των κοινωνικών θεσμών;

Το γενικό χαρακτηριστικό του εκσυγχρονισμού των κοινωνικών θεσμών είναι ότι αυτοί παρακολουθούν την εξέλιξη και τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και τη δημιουργία νέων κοινωνικών αναγκών.

4. Να αναφέρετε τις κύριες και δευτερεύουσες λειτουργίες του θεσμού του σχολείου.

Κύρια λειτουργία του θεσμού του σχολείου είναι η μετάδοση γνώσεων στα νέα μέλη της κοινωνίας, ενώ δευτερεύουσες είναι η κοινωνικοποίηση των νέων και ο επαγγελματικός τους προσανατολισμός.

5. Γιατί αλλάζουν οι κοινωνικοί θεσμοί;

Οι κοινωνικοί θεσμοί αλλάζουν γιατί οι κοινωνίες αλλάζουν ραγδαία ή αργά, ειρηνικά ή επαναστατικά. Οι κοινωνικοί θεσμοί αποτελούν τα όργανα λειτουργίας της κοινωνίας. Έτσι, όταν αλλάζει η κοινωνία είναι ανάγκη να μεταβληθούν και οι υπάρχοντες κοινωνικοί θεσμοί για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες που δημιουργούνται.

6. Πώς βοηθούν οι κοινωνικοί θεσμοί το άτομο στη σχέση του με την κοινωνία;

Οι κοινωνικοί θεσμοί βοηθούν το άτομο στη σχέση του με την κοινωνία γιατί:
α) συμβάλλουν στην οργάνωση της κοινωνίας και στην εξασφάλιση της ύπαρξής της στη διάρκεια του χρόνου, αν και τα μέλη της συνεχώς ανανεώνονται, και β) μαθαίνουν στα άτομα τις αξίες, τους κανόνες και τους ρόλους τους και με αυτό τον τρόπο εξακολουθεί να υπάρχει κοινωνική ζωή.

7. Ποιες είναι οι πέντε βασικές κατηγορίες κοινωνικών θεσμών σε μια κοινωνία;

Οι πέντε βασικές κατηγορίες κοινωνικών θεσμών σε μια κοινωνία είναι:

- Οι οικογενειακοί θεσμοί.
- Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί.
- Οι οικονομικοί θεσμοί.
- Οι πολιτικοί θεσμοί.
- Οι θρησκευτικοί θεσμοί.

8. Ποιοι θεσμοί δημιουργούνται με τη διαδικασία της θεσμοποίησης και ποιοι με τη διαδικασία της θεσμοθέτησης;.....

Με τη διαδικασία της θεσμοποίησης δημιουργούνται οι άτυποι θεσμοί, ενώ με τη διαδικασία της θεσμοθέτησης οι τυπικοί θεσμοί.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου, θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις. Όπου συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου και πάλι το αντίστοιχο μάθημα.

1. Η κοινωνικοποίηση είναι διαδικασία μάθησης. Τι μαθαίνει το άτομο;

Κατά τη διάρκεια της κοινωνικοποίησής του το άτομο με τη χρήση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου, τη διαδικασία της μίμησης-ταύτισης και της διδασκαλίας μαθαίνει τους κανόνες και τις αξίες που συνθέτουν την κουλτούρα της συγκεκριμένης κοινωνίας της οποίας είναι μέλος, εσωτερικεύει και αφομοιώνει τα πρότυπα συμπεριφοράς και τις γνώσεις που η κοινωνία ή η κοινωνική ομάδα θεωρεί κοινώς αποδεκτά.

2. Γιατί ο ρόλος του σχολείου στην κοινωνικοποίηση του νέου είναι σήμερα πιο σημαντικός;

Ο ρόλος του σχολείου στην κοινωνικοποίηση του νέου είναι σήμερα πιο σημαντικός γιατί:

- α) Η μεταβολή που επήλθε στην οικογένεια (από εκτεταμένη έγινε πυρηνική) την αποδυνάμωσε. Πολλές από τις λειτουργίες της περιήλθαν στο σχολείο (ακόμη και η φύλαξη των παιδιών μετά το μάθημα γίνεται από το ολοήμερο σχολείο).
- β) Το σχολείο είναι ένας οργανωμένος φορέας κοινωνικοποίησης που προσπαθεί να πετύχει το στόχο του με ειδικευμένους σε αυτό τον τομέα ανθρώπους.
- γ) Οι σχέσεις που αναπτύσσονται είναι ποικίλες (μεταξύ συμμαθητών, μεταξύ μαθητών και καθηγητών) και έχουν κάποια ιεράρχηση.
- δ) Μέσα από το παιχνίδι, τον κοινωνικό έλεγχο και τη διδασκαλία γίνεται χρήση όλων των τρόπων κοινωνικοποίησης.

3. Γιατί το κράτος σήμερα επεμβαίνει καθοριστικά στην κοινωνικοποίηση;

Το κράτος επεμβαίνει καθοριστικά στην κοινωνικοποίηση, γιατί επιδιώκει να μεταβιβάσει μια συγκεκριμένη κουλτούρα στα μέλη της κοινωνίας που υπηρετεί, να πετύχει τη συνοχή και την οργάνωσή της και να συμβάλει έτσι στην εξακολούθηση της ύπαρξής της.

Κατ' αρχάς, το κράτος με τη μορφή του (δημοκρατική, απολυταρχική) συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των ατόμων. Ο Πλάτων έλεγε πως η Πολιτεία είναι τροφή των ανθρώπων «καλή μεν καλών, κακή δε κακών». Επομένως, ως φορέας κοινωνικοποίησης ασκεί μεγάλη επί-

δραση στο άτομο. Εξάλλου, με τους νόμους που θεσμοθετεί επηρεάζει τη λειτουργία όλων των άλλων φορέων κοινωνικοποίησης, της οικογένειας, της εκπαίδευσης, της εκκλησίας, της οικονομίας, της πολιτικής και των ΜΜΕ. Άρα, το κράτος παρεμβαίνει με καθοριστικό τρόπο στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης που ασκούν οι φορείς αυτοί.

4. Πότε κοινωνικοποιούμαστε πιο σωστά: όταν οι ποινές λειτουργούν προληπτικά ή κατασταλτικά στη συμπεριφορά μας;

Τα μέλη μιας κοινωνίας κοινωνικοποιούνται πιο σωστά όταν οι ποινές λειτουργούν προληπτικά και όχι κατασταλτικά. Και αυτό διότι η πρόληψη σχετίζεται με τον αυτοέλεγχο, που επιβάλλει κάποιους περιορισμούς στις επιθυμίες και στα πάθη μας και προλαμβάνει την εκδήλωση της παράβασης των κανόνων και των αξιών της κοινωνίας, ενώ η καταστολή πάντα έχει χαρακτήρα μείωσης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Αν οι ποινές λειτουργούσαν προληπτικά, τότε δε θα υπήρχε ανάγκη κατασταλτικών μηχανισμών, όπως τα δικαστήρια, η αστυνομία κτλ. Εξάλλου, αν οι ποινές λειτουργούσαν προληπτικά, η οργάνωση και η συνοχή της κοινωνίας δε θα διέτρεχαν κανέναν κίνδυνο, πράγμα που δε συμβαίνει σε περιπτώσεις καταστολής. Άλλωστε, πολλές φορές η επιβολή ποινής μπορεί να έχει αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που επιδιώκει. Είναι σωστό αυτό που έλεγαν οι αρχαίοι ότι «είναι καλύτερο να προλαμβάνεις παρά να θεραπεύεις ένα κακό».

5. Πώς συνδέεται ο αυτοέλεγχος με την κοινωνικοποίηση;

Ο αυτοέλεγχος είναι μια μορφή εσωτερικού κοινωνικού ελέγχου και αποτέλεσμα πετυχημένης κοινωνικοποίησης. Χάρη στον αυτοέλεγχο το άτομο αισθάνεται τύψεις, μεταμέλεια ή ντροπή για κάτι κακό που έκανε, για την παράβαση των κανόνων και την καταπάτηση των αξιών, τα οποία θεωρούνται κοινώς αποδεκτά σε μια κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο ο αυτοέλεγχος σωφρονίζει το άτομο, του θέτει κάποιους περιορισμούς και μέσω αυτών το κοινωνικοποιεί.

Β. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:

1. Η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία απομνημόνευσης κανόνων	Σ	Λ
2. Η οικογένεια αποτελεί πρωτογενή φορέα κοινωνικοποίησης	Σ	Λ
3. Κύρια λειτουργία των ΜΜΕ είναι η κοινωνικοποίηση	Σ	Λ
4. Ο αυτοέλεγχος είναι δείγμα επιτυχημένης κοινωνικοποίησης	Σ	Λ
5. Το άτομο σήμερα δεν έχει επιλογές στα πρότυπα με τα οποία θα ταυτιστεί	Σ	Λ

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

- 1-Λ Η κοινωνικοποίηση είναι η εσωτερίκευση και η αφομοίωση των κανόνων, των αρχών, των αξιών και των προτύπων συμπεριφοράς, τα οποία κάθε κοινωνία θεωρεί κοινώς αποδεκτά.
- 2-Σ
- 3-Λ Η κοινωνικοποίηση δεν αποτελεί φανερή λειτουργία των ΜΜΕ. Σύμφωνα και με την ονομασία τους, βασικές λειτουργίες τους είναι η ενημέρωση και η επικοινωνία με τους δέκτες.
- 4-Σ
- 5-Λ Το άτομο σήμερα επιλέγει ελεύθερα τα πρότυπα με τα οποία θέλει να ταυτιστεί.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Θα θέλατε να ζείτε σε μια κοινωνία την οποία θα αποτελούσαν τελείως όμοια άτομα;

Μια κοινωνία που θα απαρτιζόταν από τελείως ομοιόμορφα άτομα θα είχε βέβαια μεγάλη συνοχή και δε θα παρουσίαζε προβλήματα, ωστόσο θα έχανε το δυναμισμό της και δε θα προόδευε, ούτε θα εξελισσόταν καθόλου. Αφού όλα τα μέλη της θα ήταν ίδια, θα έλειπαν οι αντιθέσεις, οι αντιπαραθέσεις, η ανταλλαγή ιδεών και απόψεων, η αμφισβήτηση, η γόνιμη σύγκρουση και ο διάλογος, που είναι παράγοντες προόδου. Μια τέτοια κοινωνία θα καταντούσε ανιαρή και πληκτική.

2. Να χαρακτηρίσετε τυπικό ή άτυπο, πρωτογενή ή δευτερογενή τον καθένα από τους παρακάτω φορείς κοινωνικοποίησης: οικογένεια, θρησκεία, σχολείο, παρέα συνομηλίκων, Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Με ποιο κριτήριο κάνατε την κατάταξη;

Η οικογένεια είναι τυπικός και πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης, η θρησκεία είναι τυπικός και δευτερογενής φορέας, το σχολείο είναι τυπικός και πρωτογενής φορέας, οι παρέες είναι άτυπος και πρωτογενής φορέας, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας είναι άτυπος και δευτερογενής φορέας.

Η κατάταξη έγινε με βάση τις κοινωνικές ομάδες ή τις οργανώσεις στις οποίες ανήκουν αυτοί οι φορείς κοινωνικοποίησης και τον τρόπο ή το χρόνο εισόδου του ατόμου σε αυτές.

3. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές ανάμεσα στην οικογένεια και στην παρέα συνομηλίκων ως φορείς κοινωνικοποίησης;

Ανάμεσα στην οικογένεια και στην ομάδα συνομηλίκων ως φορείς κοινωνικοποίησης υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Κατ' αρχάς, η οικογένεια είναι τυπικός, ενώ η παρέα είναι άτυπος φορέας κοινωνικοποίησης, αν και οι δύο είναι πρωτογενείς. Στην οικογένεια εντάσσεται το παιδί από τη γέννησή του, ενώ στην ομάδα εισέρχεται αργότερα. Όταν το παιδί δέχεται επιδράσεις από την οικογένεια στα πρώτα βήματά του, δεν του ασκείται καμία επιρροή από τους άλλους φορείς. Ενώ όταν επηρεάζεται από τους συνομηλίκους του, δέχεται παράλληλα επιρροή και από τους άλλους φορείς.

Επίσης, στην οικογένεια το παιδί κοινωνικοποιείται μέσα σε ένα πλαίσιο ιεραρχίας των σχέσεων και αναγκάζεται να υποτάσσεται στους γονείς, ενώ στην παρέα αισθάνεται ανεξαρτητοποιημένο, λειτουργεί ισότιμα και μαθαίνει να οδηγεί και να οδηγείται. Στις παρέες εξάλλου τα παιδιά προετοιμάζονται για την κοινωνική ζωή μέσα από το παιχνίδι και την ψυχαγωγία. Στην οικογένεια, τέλος, οι σχέσεις ενδέχεται να είναι τυπικές, ενώ στην παρέα αναπτύσσονται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί, που πολλές φορές κρατούν μια ολόκληρη ζωή.

4. Να αναφέρετε τις ποινές που επιβάλλονται στο σχολείο. Συμβουλευτείτε γι' αυτό τον καθηγητή σας.

Σύμφωνα με το νόμο, οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους αποκλίνοντες

μαθητές είναι: α) παρατήρηση (δικαίωμα καθηγητή), β) επίπληξη (δικαίωμα καθηγητή), γ) ωριαία απομάκρυνση από την τάξη (δικαίωμα καθηγητή), δ) αποβολή από το σχολείο μέχρι τρεις ημέρες (δικαίωμα διευθυντή), ε) αποβολή από το σχολείο περισσότερες από τρεις ημέρες (δικαίωμα του συλλόγου των καθηγητών της τάξης), στ) αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος (δικαίωμα του συλλόγου των καθηγητών του σχολείου).

5. Να αναφέρετε τρόπους με τους οποίους μπορεί να εκδηλωθεί ο κοινωνικός έλεγχος.

Ο κοινωνικός έλεγχος μπορεί να εκδηλωθεί με φιλική ή εχθρική χειρονομία (αγκαλιά, φιλί ή χτύπημα), με υλική αμοιβή ή στέρηση (σοκολάτα, χαρτζιλίκι ή απαγόρευση παρακολούθησης τηλεόρασης), με συμβολικό τρόπο (χαμόγελο ή αγριοκοίταγμα). Γενικά, ο κοινωνικός έλεγχος εκδηλώνεται με επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία, με έπαινο ή τιμωρία, με ενθάρρυνση ή αποθάρρυνση κτλ.

6. Ποια πρότυπα ανταποκρίνονται σήμερα στα ιδανικά των νέων;

Οι νέοι σήμερα έχουν επηρεαστεί από το γενικότερο πνεύμα υλισμού που επικρατεί στην κοινωνία. Άρα, τα ιδανικά τους είναι κατά το πλείστον υλιστικά. Αυτοί θα ήθελαν να έχουν πολλά χρήματα, προβολή, δόξα και αναγνώριση. Επομένως, πρότυπά τους είναι οι ηθοποιοί, οι τηλεπαρουσιαστές, οι αθλητές, οι τραγουδιστές, δηλαδή όσοι προβάλλονται σήμερα από τα ΜΜΕ.

7. Ο καθηγητής έβγαλε ένα μαθητή από την τάξη γιατί ατακτούσε. Να χαρακτηρίσετε το είδος και τη μορφή του κοινωνικού ελέγχου που εφάρμοσε.

Ο καθηγητής εφάρμοσε έναν τυπικό (προβλέπεται από το νόμο), αρνητικό (επιβάλλει ποινή) και κατασταλτικό (μετά την εκδήλωση της παράβασης των αρχών λειτουργίας του σχολείου) κοινωνικό έλεγχο.

**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΩΡΙΑΙΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ»
(ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ)**

ΘΕΜΑ 1

Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές, Λ για τις λανθασμένες).

1. Η κοινωνικοποίηση είναι διαδικασία μάθησης συμπεριφοράς και αξιών	Σ	Λ
2. Το άτομο είναι παθητικός δέκτης των μηνυμάτων	Σ	Λ
3. Η διαδικασία κοινωνικοποίησης ολοκληρώνεται με την ενηλικίωση	Σ	Λ
4. Στόχος του κοινωνικού ελέγχου είναι ο αυτοέλεγχος	Σ	Λ
5. Το σωστό σύστημα ελέγχου έχει στόχο την πρόληψη	Σ	Λ
6. Ο κοινωνικός έλεγχος είναι ένα σύστημα ποινών	Σ	Λ
7. Τα ΜΜΕ λειτουργούν άμεσα και προσωπικά	Σ	Λ

Οι σωστές απαντήσεις είναι:

- 1-Λ Η κοινωνικοποίηση δεν είναι μόνο διαδικασία μάθησης, αλλά και μεταβίβασης κανόνων, αξιών, αρχών και τρόπων συμπεριφοράς από γενιά σε γενιά.
- 2-Λ Το άτομο δεν είναι παθητικός δέκτης των μηνυμάτων που δέχεται. Τα επεξεργάζεται και κάνει τις επιλογές του. Η σχέση ατόμου και κοινωνίας είναι διαλεκτική και αμφίδρομη.
- 3-Λ Η διαδικασία κοινωνικοποίησης δεν ολοκληρώνεται με την ενηλικίωση, αλλά διαρκεί σε όλη τη ζωή του ατόμου.
- 4-Σ Ο αυτοέλεγχος είναι στόχος των κανόνων σωφρονισμού σήμερα.
- 5-Σ
- 6-Λ Ο κοινωνικός έλεγχος δεν είναι μόνο σύστημα ποινών, αλλά και επιβραβεύσεων.
- 7-Λ Τα ΜΜΕ δε λειτουργούν άμεσα, διότι μεταξύ πομπού και δέκτη παρεμβάλλεται το μέσο, ούτε προσωπικά, γιατί στέλνουν μηνύματα χωρίς να κάνουν καμία διάκριση των δεκτών.

ΘΕΜΑ 2

Να γράψετε στο κενό αριστερά της Α' Στήλης δεδομένων το γράμμα των δεδομένων της Β' Στήλης που ταιριάζει.

διαρκής διαδικασία

δυναμική διαδικασία

διαδικασία αλληλεπίδρασης

α. μεταβολή περιεχομένου κοινωνικοποίησης

β. το άτομο κοινωνικοποιείται σε όλη τη ζωή του

γ. το άτομο επηρεάζει και επηρεάζεται από την κοινωνία

Οι σωστές απαντήσεις είναι: 1-β, 2-α, 3-γ.

ΘΕΜΑ 3

Να σχολιάσετε με παραδείγματα σε μια παράγραφο τα δύο παρακάτω σχόλια:

1. «Όσο πιο “ανοιχτή” και σύγχρονη είναι μια κοινωνία, τόσο περισσότερες επιλογές έχει το άτομο στα πρότυπα συμπεριφοράς που θα ακολουθήσει»

Η «ανοιχτή» κοινωνία επιτρέπει στα άτομα να συμμετάσχουν ελεύθερα σε όποια κοινωνική ομάδα θέλουν, αρκεί να συμφωνούν με τους σκοπούς που θέτει και τους κανόνες με τους οποίους λειτουργεί. Με αυτό τον τρόπο το άτομο έρχεται σε επαφή και γνωρίζει περισσότερους ανθρώπους που μπορεί να έχει ως πρότυπα, άρα έχει περισσότερες επιλογές.

Αντίθετα, διάφορες αδελφότητες ή κλειστές λέσχες δεν επιτρέπουν σε κάποιες κατηγορίες ατόμων να ενταχθούν σε αυτές. Αυτά τα άτομα δεν ξέρουν και δεν μπορούν να έχουν ως πρότυπο κάποιο πρόσωπο που δραστηριοποιείται σε αυτές, οπότε έχουν λιγότερες επιλογές.

2. «Πολλά αλλάζουν στον κοινωνικό έλεγχο, όσο οι κοινωνίες γίνονται πιο σύγχρονες και δημοκρατικές»

Αυτό φαίνεται από το γεγονός πως οι κοινωνίες αυτές γίνονται πιο ανεκτικές στο διαφορετικό και σέβονται περισσότερο την ανθρώπινη προσωπικότητα. Έτσι, ο ξυλοδαρμός δε χρησιμοποιείται πια στα σχολεία ως μέσο σωφρονισμού, τα αναμορφωτήρια σταδιακά καταργούνται, η θανατική ποινή έχει καταργηθεί στην Ευρώπη, τα άσυλα κλείνουν και διάφορα προγράμματα εφαρμόζονται για όσα άτομα τιμωρήθηκαν για παραβατική συμπεριφορά. Γενικά, οι σύγχρονες κοινωνίες αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στον προληπτικό κοινωνικό έλεγχο παρά στον κατασταλτικό.